

Călin Timoc

Octavian Răuț și cercetarea castrului roman de la Tibiscum

Octavian Răuț and the research of the Roman fort at Tibiscum

Abstract: *One of the researchers called in the middle of the last century by academician Const. Daikoviciu to support the archaeological investigation of Roman Banat and also the site of Tibiscum was Octavian Răuț. He will be joined by the research team from the Banat Museum of Timisoara led by M. Moga in order to promote and protect the Roman ruins from Jupa. Having extensive knowledge of historical geography and toponymy, he will be very usefull in topographical problems of the archaeological research. One of his studies dedicated to the Roman road network in Banat, which he published, had access to the excavation information from Tibiscum, which was largely unprecedented. The drawing with the stratigraphic profile of the access road in porta decumana gate of the Tibiscum big fort, referred to in this study is kept in the Octavian Răuț archive collection from the Romanian National Archives, the Departament from Caransebeș.*

Cuvinte cheie: *drum, castru roman, săpături arheologice, Tibiscum*

Keywords: *road, roman fort, archaeological excavation, Tibiscum*

Situl arheologic de epocă romană de la Tibiscum-Jupa fiind unul dintre cele mai reprezentative din Banat a fost investigat încă de timpuriu, perioada interbelică fiind cea în care s-a demarat transformarea arealului cu ruine în rezervație arheologică și au fost efectuate primele săpături de amploare cu caracter sistematic¹.

Datorită celui de-al doilea război mondial și a instaurării comunismului (de factură stalinistă) în România, în perioada imediat următoare, cu toate strădaniile academicianului Constantin Daikoviciu, care fiind un fiu de-al locului, își dorea foarte mult extinderea și dezvoltarea săpăturilor arheologice în zonă, cercetările au stagnat mai bine de două decenii, în primul rând datorită lipsei de fonduri și de personal calificat. Distinsul savant, specialist recunoscut al epocii dacice și romane, va apela la toate cunoștințele sale din

1. Vezi o primă lucrare plină de entuziasm a grofului Jakabffy din Zăgüjeni despre necesitatea începerii săpăturilor la Tibiscum-Jupa, Jakabffy Elemér, *Tibiscum*, Lugoj, 1925.

rândul intelectualității și elitelor locale pentru a îmbunătăți situația în teren².

Unul dintre cei chemați „să sprijine știința istorică” și înființarea unor muzee în zona Carașului, care să conserve și să susțină promovarea și protejarea sitului arheologic de la Tibiscum a fost și profesorul de geografie (de gimnaziu) Octavian Răuț. Acesta se va alătura din teritoriu, începând cu anul 1959, echipei de cercetători de la Muzeul Banatului Timișoara, condusă de profesorul Marius Moga în evaluarea și examinarea siturilor de epocă romană din Banatul de Munte, influențând în mod benefic cercetările arheologice de la Berzovia și Ramna în special³.

Din păcate atmosfera politică în epocă, mai ales după decesul academicianului Constantin Daicoviciu, survenit în martie 1973 a făcut ca cea mai mare parte a acestor cercetări arheologice, realizate cu mult avânt în anii 60 să rămână inedite. Chiar dacă ele au continuat și-au redus foarte mult arealul și amploarea.

Astăzi, datorită fondului arhivistic donat de familia Răuț Arhivelor Statului, filiala Caransebeș, știm în mare parte activitatea depusă de inimosul profesor de geografie din satul Tirol, precum și efortul domniei sale în ridicarea unui muzeu orășenesc la Reșița și de a insufla pasiunea pentru arheologie unor tineri elevi de-ai săi: Gh. Lazarovici și Adriana Oprinescu⁴.

La Tibiscum – Jupa, Octavian Răuț ajunge prima dată într-o excursie arheologică condusă de Constantin Daicoviciu, alături de colegii de la muzeul timișorean.

Nu știm dacă a și participat la campaniile de săpături arheologice sistematice, demarate începând cu anul 1964, dar cu siguranță a contribuit la cercetarea științifică a sitului prin publicațiile și studiile ample pe care le-a realizat în cazul ruinelor romane de la Tibiscum-Jupa, două dintre ele fiind relevante în mare măsură și în ziua de azi: *Armata romană din Banat*⁵ și *Drumurile romane din Banat*⁶.

În ambele cazuri pentru Tibiscum a fost sprijinit cu informații și materiale documentare inedite de profesorul Marius Moga, director pe atunci al Muzeului Banatului Timișoara și responsabilul științific al șantierului arheologic.

O informație interesantă care se referă la cercetările arheologice care au avut loc în anul 1976 la castrul mare de la Tibiscum, pe latura de vest (anul când Florin Medeleț coordonase temporar cercetările arheologice înlocuindu-l pe profesorul Marius Moga ieșit de curând la pensie)⁷, atrage atenția prin faptul că ea a rămas puțin cunoscută, nici Octavian Răuț nu a publicat-o *in integrum*. Este vorba de secțiunea realizată în 1976 în

2. O bună sinteză a evoluției cercetării arheologice la, Adrian Ardeț, Lucia Carmen Ardeț, *Tibiscum. Așezările romane*, Ed. Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2004, p. 16-20.

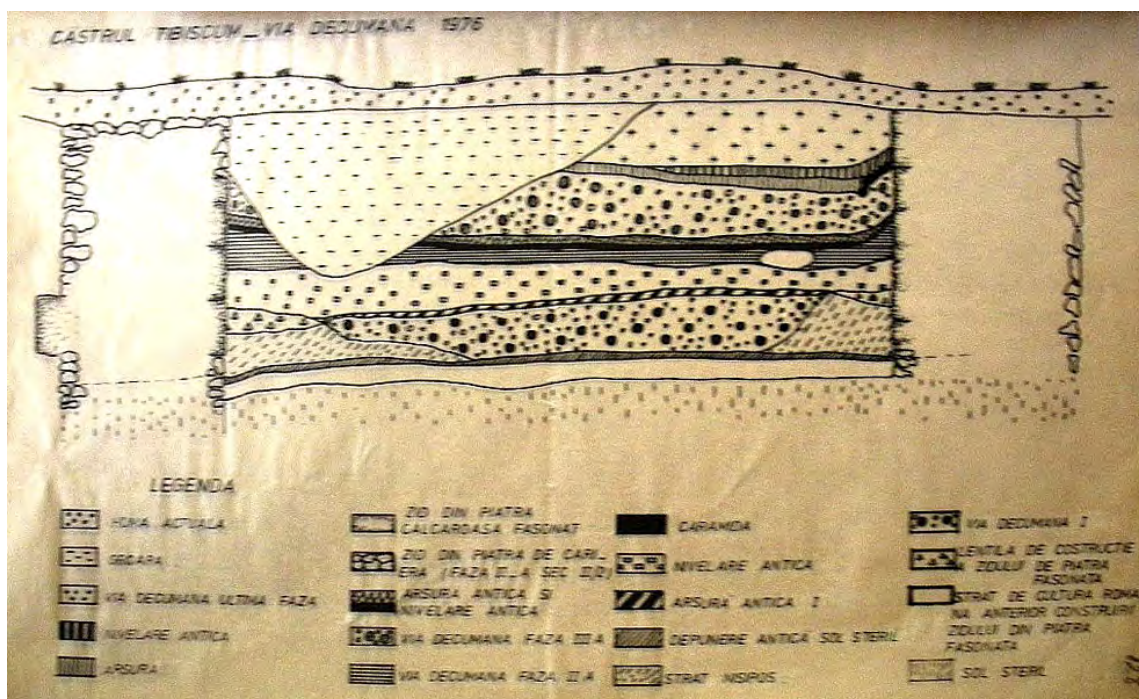
3. O scurtă sinteză a activității depuse de Octavian Răuț, în Călin Timoc, *Fondatorul Muzeului orășenesc din Reșița, profesorul Octavian Răuț*, în *Quaestionesc Romanicae*, IV / 2015, Szeged-Timișoara, p. 718-720.

4. <http://old.arhivelenationale.ro/images/custom/image/serban/2013/1278%202013%20Bun%20SJAN%20CS%20Tabel%20date%20in%20cercetare.pdf>

5. O. Răuț, O. Bozu, *Armata romană din Banat I. (Unitățile auxiliare)*, în *St. Com. Caransebeș*, IV / 1979, p. 195-218.

6. O. Răuț, O. Bozu, R. Petrovszky, *Drumurile romane din Banat*, în *Banatica*, IV / 1977, p. 135-159.

7. Muzeul Național al Banatului – Timișoara, *fondul Moga, cutia X*, Proces Verbal de predare-primire între Marius Moga (proaspăt pensionar) și Florin Medeleț (director al muzeului timișorean) a materialelor arheologice descoperite și a documentației de șantier de la Tibiscum (1975).

dreptul porții *decumana* a castrului mare, prin drumul care ieșea pe poarta fortificației romane.

Din literatura de specialitate știm doar că:

„*Porta decumana se afla pe latura de vest a castrului mare. Poarta este flancată de două turnuri pătrate. Fundația era executată în tehnica opus incertum. Turnurile, construite din blocuri calcaroase, aveau pe laturile interioare ale străzii zidurile construite din piatră de râu. Dimensiunile exterioare ale turnurilor erau de 3,50 m x 3,50 m, iar cele interioare de 2,25 m.*

Deschiderea porții între turnuri era de 4,20 m. Construcția sa este modestă față de cea a porții pretoriene”⁸.

Nu există publicat nicăieri vreo planșă cu planul porții sau cu stratigrafia locului.

Planul lui Răuț, un frumos relevu pe calc, tras în tuș, după toate canoanele desenului tehnic din acea perioadă, prezintă amănunțit situația stratigrafică dintre cele două turnuri care flanchează accesul prin *porta decumana* a castrului mare. Nu ne putem da seama dacă este vorba de profilul estic sau vestic al acestei săpături. Analiza desenului ne oferă informații prețioase care în mare parte se potrivesc cu descrierea sumară oferită de Doina Benea și Petru Bona.

Din schiță reiese că autorii cercetării arheologice au atins lutul steril în dreptul porții la adâncimea de aprox. 2,20 m, iar în această zonă în afara primului strat de cultură care pare să fie legat de locuirea vicană din jurul primului *castellum* (castrul mic de

8. Doina Benea, Petru Bona, *Tibiscum*, Ed. Museion, București, 1994, p. 41.

început de secol II d.Hr.), restul straturilor sunt amenajări ale drumului de acces la *porta decumana* a castrului mare. Observațiile de săpătură indică nu mai puțin de 4 refaceri importante ale acestui drum, aproape fiecare fază încheindu-se cu un nivel de incendiere, cu arsură de cărbune de lemn, foarte probabil aceste urme fiind de la structura de lemn a porții. În ultimul nivel, cel de după abandonarea castrului se vede o groapă enormă de la niște excavații moderne care urmăreau extragerea pietrei din structura de zidărie a porții *decumana*.

Straturile de pietriș din nivelele de amenajare a drumului (*via decumana*) sunt compacte și au aproape aceeași grosime (cca 30 cm) aproape la fiecare refacere. Nu cunoaștem materialele arheologice (patrimoniul mobil) care au fost descoperite în aceste nivele ca să putem face atribuiri cronologice, dar în mare măsură succesiunea aceasta de refacere periodică a drumurilor a fost sesizată și în alte zone ale sitului arheologic Tibiscum, în așezarea civilă, în apropierea atelierului de sticlărie fiind cea mai recent documentată situație.

Profilul stratigrafic inedit aflat în arhiva lui Octavian Răuț vine să întregască în mod fericit informațiile pe care le deținem în legătura cu cercetările arheologice de la Tibiscum și cu siguranță o reevaluare a activității de cercetător al Banatului antic depuse de profesorul Răuț ne va oferi și pe viitor date concrete încă insuficient exploatate de arheologi.